

Obiteljska duhovnost

Seretinek, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:913075>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

PREDDIPLOMSKI TEOLOŠKO – KATEHETSKEI STUDIJ

PETRA SERETINEK

OBITELJSKA DUHOVNOST

Završni rad

Split, 2022.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
PREDDIPLOMSKI TEOLOŠKO – KATEHETSKE STUDIJE

PETRA SERETINEK

OBITELJSKA DUHOVNOST

ZAVRŠNI RAD

iz predmeta: *Kršćanska duhovnost*

kod prof. dr. sc. Mladena Parlova

Split, 2022.

SADRŽAJ

SAŽETAK	4
UVOD	5
1. O OBITELJI	7
1.1. Suvremena teologija braka i obitelji.....	7
1.1.1. <i>Obitelj u crkvenim dokumentima</i>	8
1.1.2. <i>Zajedništvo osoba</i>	10
1.1.3. <i>Kućna Crkva</i>	12
2. OBITELJ PRED IZAZOVIMA SUVREMENOG DRUŠTVA	14
2.1. Obitelj pred krizom.....	15
2.2. Živjeti Božji naum za obitelj u današnjem društvu.....	17
3. OBITELJSKA DUHOVNOST	19
3.1. Što je duhovnost.....	19
3.1.1. <i>Život po Duhu, iz Duha i u Duhu</i>	20
3.1.2. <i>Svrha duhovnosti</i>	21
3.2. Duhovnost obitelji.....	22
3.2.1 <i>Duhovnost bračnog para</i>	23
3.2.3. <i>Odgojitelji vjere</i>	24
3.3. Središte obiteljske duhovnosti.....	25
3.3.1. <i>Molitva</i>	25
3.3.2. <i>Euharistija</i>	26
3.3.3. <i>Marijanska pobožnost</i>	27
3.4 Svakodnevnica kao <i>locus theologicus</i>	28
3.4.1 <i>Kristova prisutnost u obiteljskoj svakodnevnicu</i>	29
3.5. Sveta obitelj – uzor kršćanskim obiteljima.....	30
ZAKLJUČAK	32
BIBLIOGRAFIJA	33
IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI	36
<i>Summary</i>	37

SAŽETAK

Obitelj je primarna zajednica osoba i osnovna stanica društva. Njezin temelj je intimna zajednica muškarca i žene koja je kao takva upisana u samu ljudsku narav, stvorenu na sliku trojstvenog Boga. Ona je prva škola ljubavi, vjere, cjelovitog razvoja čovjeka, socijalizacije... Uronjena u povijesni kontekst ljudskog postojanja, podložna je promjenama. Današnje društvo uvelike je obilježeno raznim krizama i one itekako utječu na obitelj jer je odnos obitelj - društvo utjecajno uzajaman. Cilj ovog rada je pokazati kako teološki govor o braku i obitelji, koji se može činiti kao utopijski i neostvarivi ideal, je teško ostvariv, ako ne i nemoguć bez onog konstitutivnog elementa kršćanske obitelji, a to je duhovnost. Obiteljskoj duhovnosti koja je uronjena u obiteljsku stvarnost i svakodnevicu nisu nepoznate poteškoće obiteljskog života jer ona dotiče sve ono što je autentično ljudsko. Kristovim otkupiteljskim zahvatom obitelj biva otkupljena i posvećena, osigurana Božjom pomoćnom intervencijom i njegovom prisutnošću u njihovim međusobnim odnosima i svakodnevnici. Bog se trajno zalaže da se svaka obitelj što više približi njegovom naumu koji je Crkva pozvana neumorno naviještati, a kršćanske obitelji svjedočiti. U takvim obiteljima leže temelji bolje i zdravije budućnosti.

Ključne riječi: *obitelj, teologija braka i obitelji, kućna Crkva, društvo, društvene krize, duhovnost, obiteljska duhovnost*

UVOD

Obitelj je tema svima bliska, a o njezinoj važnosti govori činjenica da se sam Bog htio utjeloviti u jednoj obitelji. Bog je čovjeka stvorio iz ljubavi i za ljubav i to je ono što se prvo uči u obitelji, ali i što je njezin najvažniji cilj: ondje čovjek u okrilju ljubavi spoznaje tko je, pomalo raste u svom očovječenju i uči se istinskom samodarivanju. Obitelj je sastavljena od različitih najprisnijih odnosa iz kojih se sve to na najprirodniji i najbolji mogući način odvija. Obitelj tako biva prvom školom ljubavi, vjere, vrednota, očovječenja, socijalizacije... Društvo i obitelj su u uzajamno-utjecajnom odnosu zbog čega kriza društva pogađa obitelj i obrnuto – pojave poput individualizma, relativizma, pluralizma, feminizma, kultura smrti... sve to utječe i mijenja obitelj ostavljajući negativne posljedice, a takve “nezdave” obitelji, suprotne onomu što je Bog zamislio da brak i obitelj jesu, stvaraju nezdravo društvo. Ovaj rad želi pokazati kako je odnos sa živim Bogom, to jest autentična duhovnost kršćanske obitelji, ono što čini mogućim da obitelj živi Božji naum za nju te da postane istinskim svjedokom radosnog života obitelji i trajnog rasta međusobne ljubavi, ali i ljubavi prema Bogu.

U prvom dijelu najprije se definira što je obitelj općenito i njezina narav. Kao što je društvo podložno promjenama i neprestano se mijenja, tako je i obitelj zahvaćena promjenama društveno-kulturnog konteksta gdje se ponajprije misli na prijelaz s patrijarhalnog na nuklearni tip obitelji, a danas se čak više ne govori o “obitelji”, već o “obiteljima”. Koncilski i postkoncilski oci promišljali su o svemu tome, a plod toga nazivamo suvremenom teologijom braka i obitelji. Rad se posebno zaustavlja na promišljanju pape Ivana Pavla II. o obitelji kao *zajednici osoba* i na koncilskom poimanju obitelji kao *kućne Crkve*, a sve bi se moglo sažeti u obliku četiri poslanja koje papa Ivan Pavao II. navodi u svojoj pobudnici *Familiaris Consortio*: stvaranje zajedništva, služenje i prenošenje života, sudjelovanje u razvitku društva te dioništvo u životu i poslanju Crkve. Crkvenost je bitno obilježje bračne i obiteljske duhovnosti.

U drugom dijelu ukratko se prikazuju koje su općenito promjene društva u krizi, a zatim kako to sve utječe konkretno na obitelj. Par riječi posvećeno je i najnovijoj trenutnoj krizi, to jest pandemiji korona virusa, odnosno bolesti COVID-19 koja je donijela neke nove poteškoće, ali među ostalim, u doba globalne karantene, dozvala veću svijest obiteljima kako su one kućne Crkve. S obzirom na sve krize suvremenog društva, opravdano je upitati se je li teološki govor o obiteljima neostvarivi ideal.

Treći i zadnji dio ovog rada bavi se ponajprije pojmom duhovnosti, a zatim obiteljskom duhovnosti. Prvo se promišlja o duhovnosti bračnog para koja ima neke svoje specifičnosti, ali i poteškoće. Zatim se govori se o vjerskom odgoju iz kojeg se razvija duhovnost njihove djece, iz zajedničke molitve koju prati marijanska pobožnost i euharistije kao temeljnog izvora od kojeg svaki kršćanin živi. Drugi vatikanski koncil naglašava kako su svi pozvani na svetost, a obitelj svoj put posvećenja nalazi u svojoj svakodnevnicu koju čine sve njihove radosti i brige. Bog je onaj koji im dolazi u pomoć na tom putu, ali i onaj koji sam stanuje među njima, u njihovim odnosima i njihovoj međusobnoj ljubavi. Ovaj odjeljak, ali i cijeli rad, zaključuje se pogledom na Svetu obitelj kao onu koju treba uzeti i u molitvi promatrati kao uzor.

1. O OBITELJI

Obitelj je prva ljudska zajednica, zasnovana na krvnoj vezi, to jest određena temeljnom biološkom, psihološkom, čuvstvenom i kulturalnom istorodnošću. Ona je prvotna i temeljna stanica društva, a sastoji se od supružnika i djece, katkada i predaka te srodnika koji zajedno stanuju. Povijesna i sociološka raščlamba otkriva kako je ustanova obitelji poprimala različite oblike u raznim kulturama i povijesnim razdobljima. Svaka kultura poznaje vlastite modele obitelji, koji su gotovo uvijek sukladni sa skupom vrijednosti koje tvore oslonac i potku toj kulturi. Duboke društvene i kulturalne promjene u posljednjim stoljećima potaknule su važne preobrazbe u strukturama i životu obitelji, što je uzrokovalo prijelaz od takozvane ‘patrijahalne’ prema ‘nuklearnoj’ obitelji.¹ Ono što čini posebnost suvremene obitelji jest da obitelj ima sve manje članova, više pažnje posvećuje djetetovim potrebama, njegovom odgoju, ali i međusobnim obiteljskim odnosima koji se zasnivaju na međusobnom razumijevanju i povjerenju.²

I prije kršćanstva postojali su brak i obitelj, a upravo to govori o ljudskoj naravi.³ Bez obzira je li netko katolik, je li član neke druge vjerske zajednice ili je možda nevjernik, ipak su brak i obitelj nezaobilazno uporište ljudske egzistencije bez koje ljudska stvarnost ne može opstati.⁴ Prava narav bračne (i obiteljske) ljubavi otkriva nam se ponajviše ako je gledamo u njezinom vrhovnom izvoru – Bogu koji ljubav. Brak iz kojeg proizlazi obitelj nije djelo slučaja ili plod razvitka nesvjesnih prirodnih sila: to je mudra ustanova Stvoritelja u kojoj je svrha da u čovječanstvu ostvaruje njegovu zamisao ljubavi.⁵

1.1. Suvremena teologija braka i obitelji

O obitelji se može govoriti na toliko različitih načina, ali “teološki pogled pruža sveobuhvatni pogled na brak i obitelj utoliko što ga promatra iz perspektive Božjeg nauma.”⁶ Živjeti Božju viziju braka i obitelji znači izabrati pravi put k punom čovjekovom ostvarenju.⁷

¹ Usp. Obitelj, u: *Enciklopedijski teološki rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

² Anka Lozančić Jurčević, Redefiniranje odgojne uloge obitelji, u: *Croatian Journal of Education*, 13 (2011) 4, str. 141.

³ Usp. Alojzije Čondić, *Obitelji, gdje si?*, Crkva u svijetu, Split, 2018., str. 7.

⁴ *Isto*, str. 15.

⁵ Usp. *Humanae Vitae*, br. 8.

⁶ Anton Tamarut, *Dom ljubavi i kršćanske radosti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017., str.5.

⁷ *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, Hrvatska biskupska konferencija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002, (navod preuzet iz Predgovora).

U suvremenoj teologiji braka i obitelji pogled se sve više usmjeruje prema međuosobnom, duhovnom i egzistencijalnom shvaćanju ženidbe.⁸

Obiteljska zajednica nositelj je mnogih povijesnih uvjetovanosti, pa bi bilo pogibeljno kanonizirati neki obiteljski model pretvarajući ga u teološki objekt. S teološkog uporišta treba stalno isticati da se obitelj, kao naravna zajednica, temelji na braku i da kao takva ulazi u početni Božji stvarateljski naum i ne smije se marginalizirati. Ipak, ne smiju se zapostaviti povijesne i sociološke činjenice, niti kulturna dimenzija obitelji, koja je vezana uz različite društvene epohe, ali u teološkoj perspektivi valjda nadići sociološku razinu da bi se obitelj sagledalo u izvornoj utemeljenosti.⁹

Crkveni nauk o braku i bračnoj ljubavi između muža i žene temelji se na čovjekovoj naravi, na naravi dostojanstva i ljudske osobe, o čemu govore prve stranice Svetog pisma, prva dva poglavlja Knjige Postanka. Radi se o dvije židovske predaje - Svećeničkoj (usp. Post 1,26-28) i Jahvističkoj (usp. Post 2,7-8, 15-25), koje se međusobno nadopunjuju.¹⁰ Ako je brak Božja ustanova, onda je i obitelj (usp. Mt 19,4.8). U biblijsko- kršćanskoj viziji braka ne postoji usmjerenost braka bez obitelji niti obitelj bez braka.¹¹

1. 1. 1. Obitelj u crkvenim dokumentima

Drugi vatikanski koncil u Pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes* pozabavio se promicanjem dostojanstva ženidbe i obitelji (usp. br. 47- 52) gdje obitelj definira kao “intimnu zajednicu bračnog života i bračne ljubavi”, stavljajući ljubav u središte obitelji. Prava ljubav između muža i žene podrazumijeva uzajamno darivanje, uključuje i upotpunjuje spolnu dimenziju i čuvstvenost, odgovarajući na Božji naum. Nadalje, ističe ukorijenjenost ženidbenih drugova u Kristu: Krist Gospodin dolazi ususret kršćanskim supruzima po sakramentu ženidbe i s njima ostaje. U utjelovljenju on preuzima na sebe ljudsku ljubav, čisti je, privodi u punini i, svojim Duhom, daje ženidbenim drugovima sposobnost da je žive, prožimajući sav njihov život vjere, nade i ljubavi. Na taj način ženidbeni su drugovi kao posvećeni i, po sebi svojstvenoj milosti, izgrađuju Tijelo Kristovo i čine kućnu Crkvu (usp. *Lumen Gentium*, 11), tako da

⁸ A. Tamarut, *Dom ljubavi i kršćanske radosti*, str. 41.

⁹ A. Čondić, *Obitelji, gdje si?*, str. 18.

¹⁰ *Isto*, str. 19.

¹¹ *Isto*, str. 18.

Crkva, kako bi potpuno shvatila njegovo otajstvo, upravlja svoj pogled na kršćansku obitelj, koja to očituje na istinski način.¹²

Dekret o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem* ističe da je ženidba zajednica izvor i temelj društva, a ženidbeni su drugovi u svojoj obitelji suradnici milosti i svjedoci vjere, pa im je dužnost svojim životom očitovati i potvrditi nerazrješivost i svetost ženidbene veze, a deklaracija o kršćanskom odgoju *Gravissimum educationis* posvješćuje da je obitelj prva škola onih društvenih krjeposti koje su potrebne svakom društvu te potiče kršćanske obitelji na odgoj djece u skladu s vjerom.¹³

Zatim, blaženi Pavao VI. produbio je, na tragu Drugog vatikanskog koncila, nauk o braku i obitelji, poglavito u enciklici *Humanae vitae*, gdje je rasvijetlio naravnu svezu između bračne ljubavi i začeca: bračna ljubav traži od bračnih drugova svijest o njihovu poslanju odgovornog roditeljstva koje se danas s punim pravom toliko naglašava i koje također treba ispravno shvatiti. Ostvarivanje odgovornog roditeljstva uključuje, dakle, i to da bračni drugovi u potpunosti priznaju vlastite dužnosti prema Bogu, prema samima sebi, prema obitelji i ljudskom društvu, u ispravnom redosljedu vrednota. U Apostolskoj pobudnici *Evangelii nuntiandi* Pavao VI. izlaže odnos između Crkve i obitelji.¹⁴

Sveti Ivan Pavao II. posvetio je obitelji posebnu pozornost svojim katehezama o ljudskoj obitelji, Pismom obiteljima *Gratissimam sane* i nadasve apostolskom pobudnicom *Familiaris consortio*. U tim dokumentima papa je definirao obitelj kao “put Crkve” i ponudio cjelovit pogled na poziv na ljubav muškarca i žene: predložio je temeljne smjernice za pastoral obitelji i za prisutnost obitelji u društvu. Na osobit način, govoreći o bračnoj ljubavi opisao je način na koji bračni drugovi, u svojoj uzajamnoj ljubavi, primaju dar Kristova Duha i žive svoj poziv na svetost.¹⁵ Naslutivši difamirajuće nakane društveno-kulturnih sfera Papa je, u cijeloj panorami svojih govora, poruka, homilija, pisama, enciklika, kao baštinu svog pontifikata, razvio i ostavio teologiju obitelji. Osim toga, inzistirao je na duhovnosti braka i obitelji te cjelovitim obiteljskom pastoralu.¹⁶

Benedikt XVI., u enciklici *Deus caritas est*, ponovno se vratio temi istine o ljubavi između muškarca i žene, na koju puno svjetlo baca samo ljubav Krista raspetoga. On kaže kako

¹² Franjo, *Apostolska pobudnica Amoris laetitia*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017., br. 67.

¹³ Usp. Alojzije Čondić, *Obitelji, gdje si?*, str. 43- 44.

¹⁴ *Isto*, br. 68.

¹⁵ *Amoris laetitia*, br. 69.

¹⁶ Alojzije Čondić, *Obitelji, gdje si?*, str. 51.

brak utemeljen na isključivoj i konačnoj ljubavi postaje slika odnosa Boga i njegova naroda i obratno: način na koji Bog ljubi postaje mjera ljudske ljubavi. Nadalje, u enciklici *Caritas in veritate*, ističe važnost ljubavi kao počela života u društvu, mjestu u kojem se uči iskustvo općeg dobra.¹⁷

Posljednja enciklika koja promišlja o obitelji jest enciklika pape Franje, *Amoris Laetitia*, iz koje je većinski uzet ovaj kratki prikaz obitelji u crkvenim dokumentima.

1.1.2. Zajednica osoba

Obitelj, koju ljubav utemeljuje i oživljava, zajednica je osoba: muža i žene, roditelja i djece, rodbine. Unutarnje načelo te zadaće, njezina trajna snaga i njezin konačni cilj je ljubav: bez ljubavi obitelj nije zajednica osoba, a isto tako bez ljubavi obitelj ne može živjeti, rasti i usavršavati se kao zajednica osoba.¹⁸ Čovjek, stvoren na sliku Božju, stvoren je iz ljubavi i za ljubav. On je plod Božje ljubavi i stvoren da bi ljubio. Stoga je ljubiti i biti ljubljen poziv i duboka potreba ljudske osobe.¹⁹ Obitelj je mjesto najčišće ljudske ljubavi u svim njezinim oblicima. U njoj se najkonkretnije na različite načine služi čovjeku i promiče vrijednost i kvaliteta ljudskog života.²⁰ To je prostor u kojem se muž, žena i djeca mogu nasloniti jedno na drugo, a svi zajedno na Boga.²¹

Brak i obitelj su gnijezdo u kojem se može roditi i opstati život najdragocjenijeg bića zemlje, čovjeka.²² U obitelji se radi o odgoju onoga što je najprirodnije – ljudske duše.²³ Čovjek živi od toga kakvo mu je bilo djetinjstvo. Djetinjstvo su korijeni iz kojih raste čovjek, sve do smrti.²⁴ U obitelji pojedinac upoznaje sebe i izgrađuje se u cjelovitu osobu. Dijete koje je zbog svoje jedinstvenosti bezuvjetno prihvaćeno, upravo preko tog bezuvjetnog prihvaćanja stvara se osjećaj sigurnosti koji je potreban svakoj osobi da bi se mogla razvijati i izgrađivati.²⁵ Vrijednosti koje upijaju u ozračju bračnog života svojih roditelja i u obiteljskom ambijentu, odrastajući, djeca sa sobom nose u život i prenose ih u sve obitelji, u profesionalne odnose i

¹⁷ Franjo, *Amoris laetitia*, br. 70.

¹⁸ Usp. Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica Obiteljska zajednica - *Familiaris consortio* (22. 11. 1981.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., br.18.

¹⁹ *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 4.

²⁰ Usp. *Isto*, br. 11.

²¹ Usp. Tomislav Ivančić, *Liječiti brak i obitelj*, Teovizija, Zagreb, 2002., str. 70.

²² Usp. *Isto*, str. 70.

²³ David Isaacs, *Izgrađivanje karaktera*, Verbum, Split, 2012., str. 11.

²⁴ Usp. T. Ivančić, *Liječiti brak i obitelj*, str.38.

²⁵ Usp. D. Isaacs, *Izgrađivanje karaktera*, str. 9.

sve druge oblike društvenog života.²⁶ Tomislav Ivančić to slikovito opisuje: "Kruh i vino su znakovi obiteljskog stola. Sjediti za obiteljskim stolom, promatrati oca i majku, darove na stolu koji se nude, ostavlja nešto nezaboravljivo u čovjeku."²⁷ Zato je obitelj "u neku ruku škola potpunije čovječnost."²⁸

Jedna od vrjednota koju pojedinac može naći u obitelji jest želja za osobnim izgrađivanjem kako bi mogao služiti drugima.²⁹ Da čovjek nije otok, kako obrazlaže teolog Jose Granados, jest istina koja se prvotno uči u obitelji, koja se temelji na braku između muškarca i žene. Brak i obitelj pomažu razjasniti i učvrstiti čovjekov identitet izvlačeći ga iz osamljenosti, jer se u braku i obitelji, kao nigdje drugo stvara čitav niz međuljudskih odnosa.³⁰ Obitelj ima organske i životne veze s društvom, jer ona je njegov temelj i neprestano ga hrani svojom službom životu: u krilu obitelji, naime, rađaju se građani i oni u obitelji uče prva znanja društvenih kreposti, koje su duša života i razvoja društva.³¹ Spas osobe te ljudskog i kršćanskog društva usko je povezan sa sretnim stanjem u bračnoj i obiteljskoj zajednici.³² Obitelj je istodobno i prvo i trajno mjesto odgoja i duhovnog rasta, i to ne samo jedne osobe nego i čitavog naroda.³³

Uza sve "kolijevke" i škole koje obitelj biva, obitelj može biti i kolijevkom zvanja. Uvijek je Bog onaj koji zove, a roditelji trebaju razmišljati kako pomoći djeci da čuju taj Božji poziv i odgovore na njega.³⁴ To je dragocjeno poslanje kršćanskih obitelji – da zajedničkom molitvom rađa nova zvanja. Tu obitelj biva darovana još jednom posebnim vidom odgoja – odgoj svećenika. Odgajati svećenika sutrašnjice ne znači samo naučiti ih moliti. To znači i pomoći im da budu ljudi sa stavom, dobro ih izgraditi.³⁵

U prethodnim rečenicama moglo bi se sve sažeti u obliku četiri poslanja koje papa Ivan Pavao II. navodi u svojoj pobudnici *Familiaris Consortio*: stvaranje zajedništva, služenje i prenošenje života, sudjelovanje u razvitku društva te dioništvo u životu i poslanju Crkve. Na ovom zadnjem ćemo se posebno zaustaviti u sljedećem odjeljku.

²⁶ *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 1.

²⁷ T. Ivančić, *Liječiti brak i obitelj*, str. 39.

²⁸ Drugi vatikanski koncil, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, u: Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 52 (u nastavku: GS).

²⁹ Usp. D. Isaacs, *Izgrađivanje karaktera*, str. 12.

³⁰ Navedeno prema: A. Čondić, *Obitelji, gdje si?*, str. 7–8.

³¹ Usp. *Familiaris consortio*, br. 42.

³² GS br. 47.

³³ *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 1

³⁴ Usp. Christine Ponsard, *Vjera u obitelji*, Verbum, Split, 2016., str. 191.

³⁵ Usp. Isto, str. 194.

1.1.3. Kućna Crkva

Među temeljnim zadaćama kršćanske obitelji je njezina crkvena zadaća: obitelj je stavljena u službu izgradnje Kraljevstva Božjega u povijesti sudjelovanjem u životu i poslanju Crkve.³⁶ Obitelj sudjeluje u proročkom, svećeničkom i kraljevskom poslanju Isusa Krista i njegove Crkve.³⁷ Upravo to kršćanske obitelji čini posebnijima od drugih obitelji.³⁸

Ako Crkva u cjelini crpi vlastiti identitet iz otajstva Presvetoga Trojstva, to onda vrijedi za svaki kršćanski identitet, a osobito za kršćansku obitelj koja se po samoj naravi predstavlja kao zajednica osoba, zajedništvo, kao Crkva u malom, kao kućna Crkva. Na toj će liniji Katekizam Katoličke Crkve reći kako “kršćanska obitelj pruža izrazitu objavu i ostvarenje crkvenog zajedništva; stoga se može i treba zvati ‘domaća Crkva’. To je zajednica vjere, nade i ljubavi... Kršćanska obitelj je zajedništvo osoba, znak i slika zajedništva Oca i Sina i Duha Svetoga. Njezina roditeljska i odgojna služba odsjaj je Očeva stvoriteljskog plana. Obitelj je pozvana s Kristom dijeliti molitvu i žrtvu”.³⁹

Krštenje je sakrament vjere po kojem se ulazi u Crkvu; ono je duhovna kupelj po kojoj se rađamo i na novi način postajemo članovi velike Božje obitelji. Ženidba je pak sakrament vjere po kojem se dvoje krštenika svojim uzajamnim i potpunim predanjem, sa svojom otvorenom i plodnom ljubavlju, utemeljenoj na Kristovoj ljubavi prema Crkvi, kao mala *domaća* Crkva ugrađuje u veliku i opću Crkvu. Kao što je s jedne strane opća Crkva u temelju kućne Crkve, jer se po sakramentima kršćanske inicijacije pokazuje kao Majka koja rađa svoju djecu, osigurava im i pruža život milosti i zajedništvo vjere, s druge strane opća Crkva raste i obnavlja se zahvaljujući u prvom redu plodnom i kvalitetnom životnom zajedništvu kućne Crkve. U obitelji - kućnoj Crkvi, kako je istaknuo Relatio Synodi - “sazrijeva prvo crkveno iskustvo zajedništva među osobama, u kojoj se po milosti, zrcali otajstvo Presvetog Trojstva”. Dakle Crkva – pa i ona kućna, rađa se u sakramentima, ali je obitelj kolijevka i mjesto rasta Crkve; crkvenost se ostvaruje i raste u obitelji i po obitelji. Obitelj je prvi i najvažniji put Crkve,

³⁶ *Familiaris consortio*, br. 49.

³⁷ Usp. *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 21.

³⁸ Usp. *Isto*, br. 3.

³⁹ Mladen Parlov, Neke značajke obiteljske duhovnosti, u: *Služba Božja*, 54 (2014.) 3/4, str. 303.

kako to proročki naglašava sveti Ivan Pavao II.⁴⁰ Ako je kršćanska obitelj Crkva u malom, “domaća Crkva”, tada je crkvenost jedna od bitnih značajki njezine duhovnosti.⁴¹

Možda često nije dovoljno izražena svijest da svetost ‘velike’ Crkve uvelike ovisi o svetosti ‘male’ Crkve. Dalo bi se razmišljati koliko su bračni parovi, roditelji, djeca, dakle, obitelj u cjelini, zapravo prepoznatljivi znakovi svetosti Crkve.⁴² Osobito danas, u vrijeme sve većega otuđenja i anonimnosti vjernika, važno je isticati eklezijalnu dimenziju kršćanske obitelji, tj. njezinu naravnu otvorenost drugim obiteljima i njezino poslanje u izgradnji zajedništva i jedinstva Kristova tijela, Crkve. Kršćanska se obitelj ne smije i ne može zatvoriti sama u sebe, nego se mora doživjeti kao dio veće obitelji, obitelji Božje.⁴³

⁴⁰ Usp. A. Tamarut, *Dom ljubavi i kršćanske radosti*, str. 85.–86.

⁴¹ Usp. M. Parlov, *Neke značajke obiteljske duhovnosti*, str. 303.

⁴² Usp. Karla Ivančić, Jasna Mijatović, Jadranka Garmaz, Euharistija i obitelj u svjetlu kateheze, u: *Služba Božja*, 52 (2012.) 2, str. 222.

⁴³ Usp. Mladen Parlov, *Neke značajke obiteljske duhovnosti*, str. 303.

2. OBITELJ PRED IZAZOVIMA SUVREMENOG DRUŠTVA

Danas je čovječanstvo uključeno u novu etapu povijesti. Duboke i brze promjene postupno se šire cijelim svijetom. Potaknute inteligencijom i stvaralačkom energijom čovjeka, te se promjene pogađaju nad njim, nad njegovim odlukama i željama, individualnim i kolektivnim, i nad njegovim načinom razmišljanja i djelovanja s obzirom na stvari i ljude. Stoga se može govoriti o istinskoj kulturnoj i društvenoj preobrazbi, koja ima odjeka i na čovjekov vjerski život.⁴⁴ Razvitak znanosti, tehnike, proizvodnje i materijalnih uvjeta života pruža povoljne mogućnosti za usavršavanje čovjeka kao ljudskog bića, za postizanje višeg stupnja očovječenja čovjeka, više razine humaniteta, za usavršavanje odgoja, morala, vrijednosnih shvaćanja, ljudske kulture i civilizacije. Međutim, u suvremenom svijetu te mogućnosti nisu iskorištene.⁴⁵ Dok čovjek širi svoju moć u svim smjerovima, ne uspijeva je uvijek podrediti vlastitoj dobrobiti. Politički, društveni, ekonomski, rasni i ideološki sporovi još uvijek traju gorko, a s njima i opasnost od rata koji bi sve pretvorio u pepeo.⁴⁶ O svemu tome jasno govore društvene krize, zanemarivanje kulturnih, duhovnih i ljudskih vrijednosti te sve češće i jače krize odgoja i krize morala.⁴⁷ Kriza je postala obilježje vremena u kome živimo, ona je danas opća pojava, društveni fenomen.⁴⁸

No, trenutno svjedočimo i najnovijoj krizi. "Situacija u kojoj se nalazi cijeli svijet zbog pojave globalne zarazne epidemije izazvane novim koronavirusom je novo iskustvo puno izazova za cijelo čovječanstvo, koje traje duže nego što je obični čovjek očekivao. U cilju sprječavanja širenja virusa i bolesti COVID-19 te zaštite zdravlja uvedene su izvanredne preventivne mjere, koje su utjecale na sve četiri dimenzije čovjekova života: tjelesnu, psihološku, socijalnu i duhovnu."⁴⁹ COVID 19 ne uzrokuje samo i isključivo zdravstvenu krizu globalnih razmjera, već pogađa cjelokupno područje ljudskog iskustva: brak i obitelj, demokraciju i obrazovanje, politiku i gospodarstvo... Cijelo čovječanstvo je na kušnji, pri čemu bivaju razotkrivene i mnoge druge ranjivosti.⁵⁰ Ipak, treba spomenuti da pojedine obitelji

⁴⁴ Usp. GS br. 4.

⁴⁵ Usp. Ante Vukasović, Suvremeni razvitak i odgojna kriza, u: *Politička misao, časopis za politologiju*, 26 (1989) 2, str. 119.

⁴⁶ Usp. GS br. 4.

⁴⁷ Usp. A. Vukasović, Suvremeni razvitak i odgojna kriza, str.119.

⁴⁸ Isto, str. 120.

⁴⁹ Sanda Smoljo-Dobrovoljski, Skrb za svoju ranjivost i otpornost u vrijeme pandemije COVID-a 19, u: *Crkva u svijetu*, 56 (2021) 3, str. 457.

⁵⁰ Emanuel Petrov, Šimun Markulin, Transcendentalno iskustvo skrbi za samog sebe u kontekstu pandemije COVID-a 19, u: *Crkva u svijetu*, 56 (2021) 3, str. 518.

svjedoče kako ih je upravo nemogućnost prisustvovanja na slavljinama svetih misa i sakramenata pomogla jače osvijestiti svoj identitet kao kućne Crkve.

2.1 Obitelj pred krizom

Obitelj se oduvijek nalazila u krizi. Jednostavno, budući da je riječ o privremenoj instituciji, podložnoj promjenjivosti vremena, naravno da će trajno biti u krizi, kao uostalom i sve ljudsko. Danas su se poteškoće umnožile, a obitelji nemaju onu potporu koju su imale prije nekog vremena.⁵¹ Današnji su izazovi pred kojima se nalazi suvremena obitelj višebrojni: prezaposlenost žene, trajna poslovna neizvjesnost, suvremeni mediji, kultura „zgubidanstva” djece pred ekranima...⁵²

Sve više jača kultura provizornosti koja odbacuje čvrsta uporišta, izvrće personalističku antropologiju, niječe čovjekovu narav i osobnost, tj. sličnost ljudske osobe i Boga (usp. Post 1,26-27) koji je s ljubavlju za ljubav, na svoju sliku, stvorio ljudsku narav muškarca i žene. Individualizirana kultura promiče viziju čovjekove izolacije i povučeniosti. Individualizam izopačuje i razara obiteljske sveze i potiče pojedinca da odbaci objektivnu stvarnost te se izgrađuje prema vlastitim prohtjevima.⁵³

Suvremeni ideolozi svim sredstvima žele zaniijekati da se obitelj temelji na bračnomu zajedništvu između muškarca i žene, pa kroz razne društveno-političke i kulturno-obrazovne sustave promiču ideologiju roda, koja niječe naravnu razliku i uzajamnost između muškarca i žene.⁵⁴ Za suvremeno društvo, koje zbog gubitka vjere u mnogomu proizvodi zbrku, brak više nije zajednica muškarca i žene, već nešto što u naravnom kontekstu uopće nije jasno. Što više, ne govori se o “obitelji”, već o “obiteljima” tj. nameće se ideologija prema kojoj temelj obitelji nije naravna ustanova braka, nego to mogu biti različite društvene kombinacije.⁵⁵

Krizu obitelji i roditeljstva pospješuje i proces redefiniranja identiteta uloge oca i majke. Značajniju promjenu od uloge majke, i samim time krizu, proživljava figura oca. U novim sociokulturnim uvjetima ona postaje nejasno definirana. Očeva donedavna specifična zadaća namicanja materijalnih resursa, koja mu je ujedno podupirala muški identitet, mora biti spojiva

⁵¹ Mladen Parlov, Suvremena obitelj pred izazovima, u: *Služba Božja*, 58 (2018) 3, str. 377.

⁵² Jadranka Garmaz, Kako osnažiti obitelj, u: *Služba Božja*, 58 (2018) 3, str.372.

⁵³ Usp. Alojzije Čondić, *Obitelji, gdje si?*, str. 7.-8.

⁵⁴ Isto, str. 8.

⁵⁵ Isto, str. 10.

sa zahtjevima aktivnog uključivanja u roditeljstvo, odgajanje i kućanske poslove.⁵⁶ S jedne strane, imamo očeve koji su, za razliku od prijašnjih očeva, puno više angažirani u odgoj svoje djece, a s druge strane, može se primijetiti fenomen "odsutnog" oca gdje kao da roditeljska uloga zahvaća isključivo majku, a otac je više-manje netko po strani u tom procesu.

Demografski pad, koji se duguje protunatalitetnom mentalitetu i kojem pridonose politike reproduktivnog zdravlja koje se provode na svjetskoj razini, ne samo da dovodi do stanja u kojem izmjena naraštaja nije više zajamčena nego prije da s vremenom dovede do ekonomskog osiromašenja i gubljenja nade u budućnost.⁵⁷ Ovdje, dakako, spadaju oni bolni problemi kontracepcije i pobačaja.⁵⁸ Neki supružnici ne žele imati djecu jer jednostavno "ne osjećaju potrebu da se ostvare poput roditelja". Naime, to je smatrano zastarjelom "društvenom normom" koja u današnjem vremenu velikog egoizma gubi svoju snagu. Poneki pojedinci odlučuju se na to jer žele "zaštititi zemlju od prenapučenosti i ekoloških katastrofa".

Promjene u suvremenoj obitelji u kontekstu aktualnih društvenih promjena uvjetuju da roditelji odgoj i socijalizaciju djece povjeravaju mnogim institucijama. Ili još konkretnije kako to navodi pedagog Juul "parovi koji danas postaju roditelji nalaze se u potpuno novoj situaciji, naime, njihova će djeca tijekom odrastanja provesti više vremena s profesionalnim osobljem nego s njima."⁵⁹ Uloga žene (majke) koja se brine za djecu kod kuće do poslovne afirmacije žene na tržištu rada uvjetuje traženje njezine zamjene i aktivnog korištenja usluga profesionalnih odgajatelja. U tom smislu, Rinaldi upozorava da je dijete sve ranije odvojeno od roditelja i smješteno u predškolske institucije.⁶⁰

I pastoral može biti ogledalo u kojem se ogleda kriza obitelji. Ondje se Crkva suočava sa sve više slobodnih i činjeničnih veza, rastavljenih brakova, rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih, sve manje osoba sklapa brak, a sve ih više sklapa samo građansku ženidbu, sve manje vjernika ide na svetu misu ili sve više zanemaruje molitvu pa se postavlja pitanje što vjerniku u suvremeno doba znači sakrament ženidbe, sklapajući kršćansku ženidbu vjeruju li u Božju pomoć? Slabost naših kršćanskih brakova sadrži manjak prepoznavanja Boga u njihovu

⁵⁶ Usp. Ivan Štengl, *Sistemska pristup u dušobrižništvu braka i obitelji u krizi*, u: *Bogoslovka smotra*, 85 (2015.) 3, str. 707.

⁵⁷ *Amoris laetitia*, br. 42.

⁵⁸ O pitanjima odgovornog prenošenja života bavi se čitava enciklika *Humanae Vitae*.

⁵⁹ Anka Lozančić Jurčević, *Redefiniranje odgojne uloge obitelji*, str. 139.

⁶⁰ Isto, str. 140.

bračnom i obiteljskom životu, pa i duhovnu pripremu za brak želi se zamijeniti agencijskim oblikom pripreme na vanjsku proslavu vjenčanja.⁶¹

Još čitav niz dao bi se nabrojati - ubrzani i stresni način života koji onemogućuje obiteljima kvalitetno zajedničko vrijeme; porast nasilja u obiteljima, ovisničko ponašanje poput alkoholima, kockanja, droge, pornografije; poteškoće stambenog pitanja i neizvjesne budućnosti; afektivna nezrelost koju pospješuje "kultura strujanja"...

2.2. Živjeti Božji naum za obitelj u današnjem društvu

Katoličko poimanje braka kroz naravnu prizmu mnogim društvenim sustavima i pojedincima nameće se kao izvor poteškoća, jer Crkva ima jasne odredbe i čvrst vrijednosni ustroj.⁶³ Jedan sveobuhvatni i idealni pogled na brak i obitelj može biti izložen kritici kao nestvaran i neostvariv, daleko od stvarnog povijesnog i životnog iskustva, te je u tom smislu od male ili nikakve koristi, no on je itekako realan i ostvariv - čim je od Boga zamišljen i namijenjen čovjeku stvorenom na njegovu sliku. Bez takvog uzornog i idealnog braka i obitelji svaka rasprava o njima bila bi čak bez čvrstog temelja, dezorijentirana i gotovo bespredmetna.⁶⁴ Kristov Govor na gori snažan je i zahtjevan, a razlog je sasvim jasan: Krist želi očuvati svetost braka i obitelji. Želi braniti punu istinu o ljudskoj osobi i njezinu dostojanstvu.⁶⁵

Treba i realno sagledati činjenicu da brak žive dva nesavršena bića. Ta dva nesavršena bića rađat će i odgajati svoju djecu - nesavršena bića. Uslijed svoje nesavršenosti i nesavršenosti ljudskog svijeta kojega su dionici, nužno će ih uvoditi u nesavršenost. Za čovjekov život uopće, a napose život u braku i obitelji, važno je pristati na nesavršenost, prihvatiti je kao odrednicu života, a to znači u skladu s njom odmjeravati hod, zahtjevnost.⁶⁶ U tome, dakako, čovjek ne bi mogao uspjeti sam da mu Bog nije obećao pomoć, odnosno milost. Bog se uvijek zajedno s čovjekom zalaže za njegov napredak. I zato je potrebno da se teologija braka i obitelji hrani duhovnošću. Upravo duhovnost teologiji daje stvarnosnu dimenziju i pokazuje njezinu povijesnu učinkovitost.⁶⁷ Potrebno je da se obitelji neprestano upućuju na

⁶¹ Usp. A. Čondić, *Obitelji, gdje si?*, str. 11.

⁶² Vidi više u: *Amoris laetitia*, br. 31.-57.

⁶³ Usp. A. Čondić, *Obitelji, gdje si?*, str. 15.

⁶⁴ Usp. A. Tamarut, *Dom ljubavi i kršćanske radosti*, str. 5.-6.

⁶⁵ Ivan Pavao II., Pismo obiteljima *Gratissimam sane* (2. 2. 1994), IKA, Zagreb, 1994., br. 20.

⁶⁶ Usp. Stjepan Lice, *Obiteljski život*, Salesiana, Zagreb, 2009., str. 13.

⁶⁷ Usp. A. Tamarut, *Dom ljubavi i kršćanske radosti*, str. 5.-6.

duhovna područja svojih susretanja. Iskustvo pokazuje da su bezbrojni brakovi bili spašeni onog trenutka kada su muž i žena počeli zajednički moliti.⁶⁸

Danas je osobito potrebno da Crkva prepozna, vrednuje i ponudi ono što je u bračnom i obiteljskom iskustvu lijepo, dobro i sveto; da prigrli stanja ranjivosti koje ga stavlja na kušnju: siromaštvo, rat, bolest, žalovanje, ranjene i pokidane odnose iz kojih se rađaju nevolje, srdžbe i lomovi; da podsjeti te obitelji, kao i sve obitelji, da evanđelje ostaje “radosna vijest” od koje uvijek valja krenuti. No da bi se temi braka i obitelji moglo prići s pozitivne strane u vidu buđenja istinske volje za brak i obitelj te njihovo pravo vrednovanje, potrebno je izbjeći jednostrano ocrnjivanje našeg vremena i današnjeg stanja vjere i smisla kršćanske ženidbe. Drugim riječima: potrebno je voljeti svoje vrijeme i nastojati pomoći čovjeku svoga vremena.⁶⁹ Crkva je duboko uvjeren da se samo prihvaćanjem Evanđelja mogu ispuniti nade koje čovjek opravdano polaže u brak i obitelj.⁷⁰

⁶⁸ Usp. Tomislav Ivančić, *Liječiti brak i obitelj*, Teovizija, Zagreb, 2002., str. 66-67.

⁶⁹ Antun Tamarut, *Dom ljubavi i kršćanske radosti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017., str.14.

⁷⁰ Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica Obiteljska zajednica. *Familiaris consortio* (22.11.1981.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., br.3

3. OBITELJSKA DUHOVNOST

Duhovnost kao trajna težnja Apsolutnome i duhovnome nije samo kršćanska pojava. Nalazi se u svim religijama. Mi ovdje pak promatramo kršćansku duhovnost koja se koncentrira oko osobe Isusa Krista u trojstvenom kontekstu vjere.⁷¹ Izvor kršćanstva (pa tako i kršćanske duhovnosti) nije neki apstraktni vjerski nauk, nego suputništvo s Isusom Kristom. Onaj tko živi Kristov život, tko se njime zaodijeva (usp. Rim 13,14), taj živi „duhovno“ u smislu kršćanstva.⁷² U govoru o obiteljskoj duhovnosti, koncilski su oci ustvrdili da duhovnost vjernika laika treba poprimiti posebne crte također u ženidbenom i obiteljskom staležu i da obiteljske brige ne smiju biti nešto tuđe njihovu načinu duhovnog života.⁷³

3.1. Što je duhovnost

Duhovnost kao znanost promišlja o duhovnom životu kršćanina i kao takva nazvana je još i duhovno bogoslovlje (*theologia spiritualis*), ali u našem kontekstu duhovnost ćemo promatrati „kao životni i duhovni stav čovjeka pred Bogom.“⁷⁴ Nadalje, ona označuje životnu orijentaciju pojedinca (ili neke skupine), pogotovo kad se misli na intenzivni nutarnji i vjerski život. Očituje se i u vjeri (mistika) i u djelovanju (askeza) vjernika.⁷⁵ Mistikom se označava neposredno iskustvo Božje prisutnosti. Askeza podsjeća na to da je kršćanstvu u nasljedovanju Krista potrebno vježbanje. Bez vjernosti u svakodnevicu, odricanja i nadvladavanja otpora, ova »duhovna umjetnost« ne može rasti.⁷⁶ Kršćanska duhovnost znači život u Duhu, u nasljedovanju Isusa Krista sa svom milosnom pratnjom nadnaravnog reda.⁷⁷ On je mjerilo i model života kršćanâ. Osobnim Isusovim pozivom životni put onoga koji ga slijedi dobiva jedinstveno obilježje.⁷⁸

Tamo gdje želi sažeto nazvati bit kršćanskog života i razlučiti ga od ostalih načina postojanja, Pavao upotrebljava grčku riječ 'pneumatikós', duhovan, „biti u duhu“ (usp. 1 Kor

⁷¹ Usp. Živan Bezić, *Kršćansko savršenstvo*, Crkva na kamenu, Mostar, 2005., str. 21.

⁷² Usp. Christoph Benke, *Mala povijest kršćanske duhovnosti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2012., str. 13.

⁷³ Usp. *Amoris laetitia*, br. 313.

⁷⁴ Ž. Bezić, *Kršćansko savršenstvo*, str. 21.

⁷⁵ Usp. Isto, str. 21.

⁷⁶ Usp. Ch. Benke, *Mala povijest kršćanske duhovnosti*, str. 15.

⁷⁷ Usp. Ž. Bezić, *Kršćansko savršenstvo*, str. 21.

⁷⁸ Usp. Ch. Benke, *Mala povijest kršćanske duhovnosti*, str. 17.

2,15). Osim toga, Novom zavjetu su na raspolaganju stajala tri pojma koja su stvarno pokazivala u smjeru duhovnosti: savršenost, pobožnost i svetost:

- Savršenost prevodi zahtjev nasljedovanja Isusa judeokršćanskom okruženju (usp. Mt 5,48; 19,21). Ona želi čitav život prožeti Božjim kraljevstvom, a ne samo jedan njegov dio. Savršenost ljubavi (usp. Kol 3, 4, Rim 13,8-10) obuhvaća sve dimenzije čovječstva.
- Pobožnost nalazi primjenu u pastoralnim poslanicama (primjerice 1 Tim 6,11) kao i u 2 Pt 1,3. Za razliku od njemačkog jezika nakon 19. stoljeća (ograničenost na religiozni osjećaj, unutarnji stav), ona je izraz čitavog spektra kršćanskog života.
- Svetost se, prema Pavlu, tiče svih kršćana jer oni po vjeri i krštenju već imaju udjela u životu Uskrsloga i već su „posvećeni u Kristu“ (usp. 1 Kor 1,2; 6,11). To milosno obećanje valja životno prihvatiti. Poziv na nasljedovanje zato uvijek znači poziv na svetost.⁷⁹

3.1.1 Život po Duhu, iz Duha i u Duhu

Pod kršćanskom duhovnošću razumijemo duhovni život kršćanina, koji on provodi u tijesnom jedinstvu s Ocem, Sinom i Duhom Svetim, a koji počiva na krštenju i milosti. U užem smislu duhovnost je život po Duhu, iz Duha i u Duhu, dakako Duhu Božjemu. Kako nas je tim Duhom nadahnuo Isus Krist, to je kršćanska duhovnost.⁸⁰

Duhovni se život rađa u kršćaninu po sakramentu krštenja. Ono je upravo temelj cjelovitog kršćanskog duhovnog života. Po njemu se kršćanin ucjepljuje u Krista, postaje Božjim djetetom i članom Crkve, postaje dionikom Kristovih milosti i nadnaravnog života. Dok se naravni život rađa posredstvom roditelja u naravnom životu, duhovni se život kršćaninu rađa na nadnaravan način po djelovanju Duha Svetoga u sakramentu krštenja. „Ako se tko ne rodi iz vode i Duha Svetoga, ne može ući u kraljevstvo Božje“ (Iv 3,5). Tako se u kršćaninu se rađa i razvija dvostruki život - tjelesni i duhovni. Kao što fizički život raste i razvija se po zakonima prirode, slično raste i razvija se duhovni život po zakonima Kristova Evanđelja.⁸¹

Kršćanin živi, uz milost Kristovu, osobni duhovni život u svom ljudskom životu. Kako je pak Duh Sveti djelitelj milosti, to se duhovni životu kršćaninu rađa i razvija pod okriljem Božjeg duha. Tako je duhovni život ono dioništvo po Kristovoj milosti u životu Presvetog

⁷⁹ Usp. Ch. Benke, *Mala povijest kršćanske duhovnosti*, str. 13.-14.

⁸⁰ Usp. Ž. Bezić, *Kršćansko savršenstvo*, str. 21.

⁸¹ Usp. Roko Prkačin, Teologija duhovnog života, u: *Obnovljeni život*, 60 (2005) 2, str. 195.

Trojstva koje čini čovjeka sličnim slici Božjeg Sina, što se ostvaruje po djelovanju Duha Svetoga. “Time smo obdareni dragocjenim, najvećim obećanjima da po njima postanete zajedničari božanske naravi” (2 Pt 1,4). Takav duhovni život uključuje cijelog čovjeka i sve njegove sposobnosti. Ako se slijedi poticaje Duha Svetoga, on će nas poučiti kako sve uskladiti. Rezultat toga bit će veća harmonija i skladnost u kršćanskom životu.⁸²

Iz rečenog se može zaključiti da je duhovni život u punom podlaganju Duhu Svetom i njegovu vodstvu. Upravo po njegovom djelovanju nastaje i raste duhovni život u suradnji s milostima Isusa Krista. Takav duhovni život kao dinamična stvarnost postaje pokretač svega svetoga i vječnoga u životnoj borbi kršćanina.⁸³

3.1.2 Svrha duhovnosti

Svrha i smisao duhovnog života su da pomognu čovjeku ostvariti njegov krajnji i temeljni cilj zbog kojeg je stvoren, a to je, kako uči Katolička Crkva, slava Božja: “Bog, neizmjerljivo savršen i blažen u sebi samome, u naumu čiste dobrote, slobodno je stvorio čovjeka da ga učini dionikom svoga blaženog života. Zato je Bog uvijek i posvuda bliz čovjeku. On ga poziva i pomaže mu da ga traži, da ga upozna i da ga ljubi svim svojim silama.”⁸⁴ Dakle, posljednja i glavna svrha našega života jest slava Božja. To je jedini razlog zašto je stvoren čitavi svijet. Naše posvećenje jest naše spasenje. Onima koji teže za savršenstvom posvećenje i spasenje duše postaju jedna te ista briga. Ostvarivanjem svoje posljednje svrhe oni slave Boga, postaju mu slični, tj. savršeni, blaženi i ‘spašeni’.⁸⁵

Smisao duhovnog života je produhovljenje kršćanina, tj. produhovljenje njegova uma i volje, njegovih osjećaja i srca, te njegova tijela, što ne znači odricanje od naravnih vrijednosti, nego, naprotiv, njihovo usavršavanje. Isto tako, kršćanin je pozvan duhovno rasti do “mjere uzrasta punine Kristove” (Ef 4,13). Duhovni život je dinamična stvarnost koja se nužno razvija prema punini. To dolazi od posvetne milosti koja stalno potiče na rad oko spasenja i posvećenja. Da bi se raslo u duhovnom životu, potreban je napredak u milosti, kao što je i sam Krist napredovao u „mudrosti i milosti kod Boga i ljudi” (Lk 2,52). Stalni napredak u

⁸² Usp. Isto, str. 198.

⁸³ Usp. Isto, str. 199.

⁸⁴ *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 1.

⁸⁵ Usp. Ž. Bezić, *Kršćansko savršenstvo*, str. 34.

duhovnom životu evanđeoski je imperativ, a i samo se dioništvo u božanskoj naravi po milosti može ostvariti u većoj ili manjoj mjeri, pa je i u tome potreban stalni rast.⁸⁶

Kako kaže sv. Pavao: “Bilo da jedete, bilo da pijete, bilo da što drugo činite, sve činite na slabu Božju!” (1 Kor 10, 31).

3.2. Duhovnost obitelji

Još prije nekoliko desetljeća, govoreći o apostolatu laika, Drugi vatikanski koncil istaknuo je duhovnost koja izvire iz obiteljskog života.⁸⁷ Iz naravi kršćanske ženidbe proizlazi i njezina duhovnost, koja bi se mogla definirati kao put na kojemu muž i žena sjedinjeni u sakramentu ženidbe zajedno rastu u vjeri, nadi i ljubavi te svjedoče djeci, drugima i svijetu Kristovu ljubav koja spašava. Poput svake druge kršćanske duhovnosti i obiteljska je otvorena sve većem rastu i sazrijevanju, a njezin je privilegirani *locus theologicus* svakidašnji život, odnosno sve ono što čini svakidašnjicu obiteljskog života u njegovim različitim izričajima i iskustvima.⁸⁸ Ta duhovnost gradi se od temeljnog povjerenja i toplog odnosa prema majci i ocu. Nadalje, duhovni je život utemeljen na vjerskom iskustvu koje treba promicati.⁸⁹

U govoru o obiteljskoj duhovnosti, može se govoriti o “duhovnosti supružnika, a živi se kao suodnos predanja i ljubavi dviju osoba suprotnog spola koji se temelji na sakramentu ženidbe; šira se perspektiva odnosi na obiteljsku duhovnost koja, preko očinstva i majčinstva, uključuje suodnos roditelja i djece, kroz različite etape njihova rasta i sazrijevanja; u još širem smislu obiteljska duhovnost uključuje i zaručništvo, shvaćeno kao hod vjere kršćanskih zaručnika prema sakramentu ženidbe i zajedničkom životu; obiteljska duhovnost u sebe uključuje i udovištvo pa čak i ostavljenost (u slučaju kad jedan bračni drug napusti drugoga, a napušteni ne želi stupiti u novi ženidbeni savez), jer su kršćani pozvani i trenutke tuge i žalosti integrirati u svoj duhovni hod, tj. u rast u vjeri i ljubavi. Ono što je zajedničko svim različitim oblicima obiteljske duhovnosti jest poziv da se određena konkretna povijesna situacija živi kao vlastiti kairós, tj. kao vrijeme milosti i spasenja.”⁹⁰

⁸⁶ Usp. R. Prkačin, Teologija duhovnog života, str. 199.

⁸⁷ Usp. *Amoris laetitia*, br. 313.

⁸⁸ Usp. M. Parlov, Neke značajke obiteljske duhovnosti, str. 294.

⁸⁹ Usp. J. Garmaz, Kako osnažiti obitelj?, str. 374.

⁹⁰ M. Parlov, Neke značajke obiteljske duhovnosti, str. 294.

3.2.1. Duhovnost bračnog para

Obiteljska je duhovnost prije svega duhovnost supružnika, na njoj se temelji te se od nje dalje širi i razvija. Po sakramentu ženidbe supružnici su sklopili savez jedinstva i ljubavi u Isusu Kristu. Stoga je prva značajka te duhovnosti njezina težnja prema sve većem jedinstvu. Kako vrijeme prolazi, kršćanska ljubav, a to nije drugo doli darovana nam Božja ljubav, čisti, vodi i uzdiže ljudsku ljubav. Kršćanski supružnici imaju tešku dužnost raditi na usavršavanju supružničke ljubavi, jer se po toj ljubavi Krist uprisutnjuje u njihov prostor i vrijeme, a ujedno postaju jedno drugome pomoć na putu posvećenja i spasenja.⁹¹

Na tom zajedničkom putu posvećenja te sve većeg suobličenja Isusu Kristu ističu se neke općeljudske i kršćanske vrijednosti, poput vjernosti, solidarnosti, izvornosti. Vjernost ženidbenome drugu istodobno znači vjernost Božjem planu o vlastitom životu. Solidarnost, biblijski shvaćena kao nošenje tereta druge osobe (usp. Gal 6,2), treba obilježiti i supružničku duhovnost kroz čine praštanja te sudioništvo u radosti obraćenja voljene osobe. Izvornost u smislu da je u općem pozivu na svetost svih kršćana svaka ženidbena zajednica pozvana otkriti i živjeti vlastiti put prema vrhuncima kršćanske svetosti.⁹²

Put posvećenja i zajedničkog rasta u Kristu nije bez poteškoća duhovne naravi. Najprije, Krist zahtijeva potpuno predanje tako da se sve drugo, pa čak i sam bračni drug/družica, prihvaća i ljubi u Kristu. Supružnik ljubav prema Kristu može doživjeti kao da se sam Bog pojavljuje kao "Treći", kao smetnja bračnoj ljubavi. Ženidbena ljubav po svojoj naravi želi sve primiti i dijeliti u dvoje te se u bračnom zajedništvu predstavlja kao snaga koja koordinira i sjedinjuje sve druge dinamizme bračne zajednice. To pak ne vrijedi za odnos prema Kristu.⁹³ Nadalje, Christine Ponsard govori: „Svaki bračni drug ima svoj tajni vrt. Da bi bili jedno, moramo biti dvoje. Zato je normalno da svatko sačuva određenu intimu. Neke su istine neizrecive, pa čak i među supružnicima: na primjer sve ono što se tiče njihova dubokoga duhovnog života. U pitanjima duhovnog života supružnici se ne bi trebali razgoliti jedan pred drugim, jer postoji dio njih koji pripada samo Bogu i koji ostaje skriven. Ta temeljna samoća ne šteti bračnoj duhovnosti, naprotiv: upravo se na tom mjestu, u osobnom susretu s Bogom, nalazi izvor autentične bračne molitve.”⁹⁴ Na ovu temu papa Franjo piše u svojoj pobudnici *Amoris Laetitia*: "Prostor koji svaki od supругa pridržava isključivo svojem osobnom odnosu

⁹¹ Isto, str. 299.

⁹² Isto.

⁹³ Isto, str. 300.

⁹⁴ Ch. Ponsard, *Vjera u obitelji*, str. 37.-38.

s Bogom, ne samo da pomaže liječiti rane zajedničkog života nego omogućuje supruzima da u Božjoj ljubavi nađu najdublji izvor smisla vlastita života.”⁹⁵

3.2.2. *Odgojitelji vjere*

Kršćanski roditelji zbog svog dostojanstva i poslanja imaju posebnu odgovornost odgajati svoju djecu u molitvi, uvoditi ih u postupno otkrivanje Božjeg otajstva i u osobni dijalog s Njim. Važno je da se u kršćanskoj obitelji, obogaćenoj milošću i službom sakramenta ženidbe, djeca od najranijih godina poučavaju, prema vjeri primljenoj u krštenju, da imaju spoznaju o Bogu, da ga štiju i da ljube svoje bližnje. Konkretni primjer i živo svjedočanstvo roditelja temeljno je i nezamjenjivo u odgoju djece za molitvu. Samo moleći zajedno sa svojom djecom, otac i majka, koji vrše svoje kraljevsko svećeništvo, mogu prodrijeti u najskrovitije srca svoje djece i ostaviti dojam koji budući događaji u njihovim životima neće moći izbrisati.⁹⁶

Papa Ivan Pavao II. ovdje ponavlja poziv Pavla VI. roditeljima: "Majke, učite li svoju djecu kršćanskim molitvama? Pripremate li ih, zajedno sa svećenicima, za sakramente koje primaju u mladosti: ispovijed, Pričest i krizma? Potičete li ih kad su bolesni da misle na Krista koji pati da zazovu pomoć Blažene Djevice i svetaca Molite li zajedno obiteljsku krunicu? A vi, očevi, molite li sa svojom djecom, sa cijelom domaćom zajednicom, barem ponekad? Vaš primjer, praćen ispravnosću vaših misli i djela, i podržavan kojom zajedničkom molitvom, pouka je za život, bogoštovni čin od posebnog značenja. Na taj način donosite mir u svoje domove: Pax huic domui. Zapamtite, tako izgrađujete Crkvu."⁹⁷

Prenošenje vjere nije pitanje metode nego prvenstveno pitanje – vjere. Tu se prvenstveno roditelji oslanjaju na Boga. Može se reći da je Bog izvor, a roditelji kanal, jer nisu roditelji zapravo oni koji prenose vjeru na djecu, to čini sam Bog preko roditelja. Ako je kanal odvojen od izvora, voda ne protječe, pa tako, ako roditelji nisu povezani s Bogom, ne mogu pomoći djeci da rastu u vjeri, kakve god bile njihove kvalitete i kako god bile izvrsne njihove metode. U vjerskom odgoju prvenstvo ima osobni molitveni život roditelja i važno je da on postoji prije molitve s djecom. Živi i osobni odnos sa živim i istinitim Bogom je molitva.⁹⁸

⁹⁵ *Amoris laetitia*, br. 320.

⁹⁶ *Familiaris consortio*, br. 60.

⁹⁷ Isto.

⁹⁸ Usp. Ch. Ponsard, *Vjera u obitelji*, str. 95.-96.

3.3. Središte obiteljske duhovnosti

U središtu se kršćanskog života obitelji kao kršćanske zajednice nalaze tri novozavjetna elementa: molitva, lomljenje kruha (euharistija) i služenje bližnjemu. Radovi u hrvatskoj teološkoj periodici u posljednjih dvadesetak godina kada pišu o obitelji najčešće fokusiraju Božju riječ kao izvor života za obitelj, čemu se pridružuje nedjeljna euharistija i marijanska pobožnost. Molitva je kategorizirana kao najvažniji i ključni dio obiteljske duhovnosti.⁹⁹

3.3.1. Molitva

Obiteljska molitva počinje zaručništvom. Po sakramentu ženidbe Isus daruje supruzima nov i način bivanja po kojemu postaju slični Njemu, Zaručniku Crkve i time su stavljeni u posebni odnos Božjega naroda. Molitva bračne drugove združuje u prisni odnos s drugim osobama u Crkvi. Iz toga slijedi da molitva supruga ne ovisi samo o sadržaju ili obliku, nego se u prvom redu kvalificira po njihovoj pripadnosti Crkvi. Takva je molitva izvorna, jer se po njoj skladno povezuje bogatstvo dviju osoba; ona je samostalna po specifičnoj duhovnosti bračnih drugova koje je povlašten znak; jedinstvena je po svojem osobitom značenju laičke službe bračnih drugova.¹⁰⁰

Svakog dana obitelj se može okupiti pred živim Bogom, da mu kaže svoje brige, da moli za potrebe svoje obitelji, da moli za nekoga tko proživljava teške trenutke, da ga zamoli kako bi im pomogao pokazati ljubav, da mu zahvale za život i sve ono dobro u njihovim životima, da zamole Gospu da ih stavi pod svoje majčinsko okrilje. Uz nekoliko jednostavnih riječi, ta molitva može učiniti neizmjereno dobro obitelji.¹⁰¹ Molitva obitelj ne oslobađa od njihovih životnih obveza, ali sve ujedinjuje i sve neprestano usmjerava prema onom bitnom.¹⁰² Molitva kojoj se Bog zasigurno najviše raduje jest molitva zahvalnosti, reći svome bračnom drugu: “Hvala ti za tebe. Hvala ti za nas”, svojih djeci također tako i svima u obitelji.¹⁰³

Obitelj molitvu ne smije shvaćati jednostavno kao pomoć ili oslonac u raznim teškoćama, nego kao izraz vjere i ljubavi prema Stvoritelju. Moliti zajedno za supruge postaje način osobnog prepoznavanja, otkrivanja i planiranja vlastita života u svjetlu vjere. Takva

⁹⁹ Usp. J. Garmaz, Kako osnažiti obitelj?, br. 373-374.

¹⁰⁰ Usp. Stjepan Fridl, Obiteljska molitva - uvođenje u osobnu molitvu, u: *Obnovljeni život*, 39 (1984) 6, str. 487.

¹⁰¹ Usp. *Amoris laetitia*, br. 318.

¹⁰² Usp. Ch. Ponsard, *Vjera u obitelji*, str. 43.

¹⁰³ Usp. S. Lice, *Obiteljski život*, str. 31.

molitva čini bračne drugove »molitvenim parom« pred Bogom koji ih poziva da zauvijek i nerazdruživo dijele svoj život jedno za drugo. Tako se pripremaju da u susretu i dijalogu s Bogom grade „domaće svetište Crkve“ koje će karakterizirati njihov budući život. Supruzi koji se znaju naći zajedno pred svojim Bogom, otkrivaju neizmjernu vrijednost darovana života.¹⁰⁴

Roditelji ponekad mogu postaviti pitanje od koje dobi je dijete sposobno početi moliti. Christine Ponsard odgovara ovako: „Pitanje se može postaviti i drukčije: u kojoj dobi dijete uspostavlja odnos s onima koji ga vole? Od samog rođenja, pa čak i prije. Kad molite sa svojom bebom (ili pred njom), Bog doista djeluje: gleda vaše dijete, ljubi ga, objavljuje mu se.“¹⁰⁵

3.3.2. Euharistija

Euharistija je središte preobraženog svijeta. Kao što se u euharistijskim darovima kruha i vina materijalni darovi prirode, tj. sva stvorenja bivaju preobražena te postaju Kristovo tijelo i krv, tako se i po euharistijskom zajedništvu bračnih drugova ostvaruje uskrsna preobrazba njihove bračne i obiteljske stvarnosti. Njih dvoje postaju jedno tijelo i sakrament sjedinjenja Krista i Crkve. Njihovo tjelesno sjedinjenje postaje izričajem duha i uzvišeni obli komunikacije u kojem se osoba daruje i prima drugu osobu na dar od Boga. Bračno zajedništvo postaje mjestom aktualizacije i nagovještaja trojstvenog zajedništva. Rađanje postaje radosno sudjelovanje u djelu stvaranja. Bračna se ljubav oslobađa robovanja i pokvarljivosti, svih posljedica grijeha, te bračni drugovi, svi oni i sve ono što je s njima povezano, postaju dionicima slobode i slave djece Božje (usp. Rim 8,21).¹⁰⁶

Predanje bračnom drugu kao Kristu supružnici hrane, produbljuju i obnavljaju na osobit način nedjeljnim slavljenjem Kristova vazmenog otajstva. U euharistijskom slavlju, prinosom kruha i vina, kršćanski supružnici snagom primljenih sakramenata, kao krsni svećenici, prinose svoju bračnu ljubav i vlastita tijela, uključujući i svoje nedostatke i slabosti; donose i svoje zajedništvo, sve članove svoje obitelji, obiteljske radosti, nade i strepnje, sve svoje potrebe – svoj svagdanji život. Prinose i svoj rad. Prinose probleme društva. Prinoseći sve to u euharistijskim darovima kruha i vina zazivaju Božju ljubav na sva područja i sve dimenzije svojeg osobnog, bračnog, obiteljskog i društvenog života, kako bi se po posvećujućem

¹⁰⁴ Usp. S. Fridl, *Obiteljska molitva - uvođenje u osobnu molitvu*, str. 487.

¹⁰⁵ Ch. Ponsard, *Vjera u obitelji*, str.102.

¹⁰⁶ Usp. *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, br. 13.

djelovanju Duha Svetoga očitovala otkupiteljska snaga i svetost Kristove prolivene krvi, te moć i slava uskrsne preobrazbe.¹⁰⁷

“Ženidba živi od euharistije”,¹⁰⁸ a o važnosti toga sveti Ivan Pavao II. u *Pismu obiteljima* govori: ”Euharistija je doista čudesan sakrament. U njoj nam je Krist dao sebe kao hranu i piće, kao izvor spasonosne snage. Ostavio nam je samoga sebe da bismo imali život i to u izobilju (usp. Iv 10,10): život koji je u njemu i koji je podijelio s nama po daru Duha uskrsnuvši od mrtvih na treći dan. Život koji dolazi od Krista je život za nas. Za vas je, dragi muževi i žene, roditelji i obitelji! Nije li Isus ustanovio Euharistiju u obiteljskom okruženju tijekom Posljednje večere? Kada se sastajete za objedom i zajedno ste u slozi, Krist je blizu vas. A on je Emanuel, Bog s nama, na još veći način kad god pristupite stolu euharistije. Može se dogoditi, kao što se dogodilo u Emausu, da ga se prepozna samo u "lomljenju kruha" (usp. Lk 24,35). Može se dogoditi da dugo kuca na vrata čekajući da se otvore kako bi mogao ući i blagovati s nama (usp. Otk 3,20). Posljednja večera i riječi koje je ondje izgovorio sadrže svu snagu i mudrost žrtve križa. Ne postoji nikakva druga moć i mudrost kojom se možemo spasiti i pomoću koje možemo pomoći spasiti druge. Nema druge moći i druge mudrosti kojom vi, roditelji, možete odgajati i svoju djecu i sebe. Odgojna snaga euharistije je dokazano kroz generacije i stoljeća.”¹⁰⁹

3.3.3. Marijanska pobožnost

Osim jutarnje i večernje molitve, treba izričito poticati određene oblike molitve, slijedeći naputke sinodskih otaca, kao što su čitanje i razmatranje Božje riječi, priprava za primanje sakramenata, pobožnost i posvećenje Presvetomu Srcu Isusovu, različiti oblici pobožnosti prema Blaženoj Djevici Mariji, blagoslov stola, oblici pučke pobožnosti. Poštujući slobodu djece Božje, Crkva je uvijek s posebnom pažnjom i ustrajnošću predlagala vjernicima određene običaje pobožnosti. Među njima treba spomenuti molitvu krunice. Nema sumnje da krunicu treba smatrati jednom od najboljih i najučinkovitijih zajedničkih molitvi koje je kršćanska obitelj pozvana recitirati.¹¹⁰ Najbolje mjesto za molitvu krunice jest unutar obitelji. Kad je otac Patrick Peyton rekao kako “obitelj koja moli zajedno, ostaje zajedno”, mislio je upravo na krunicu. Papa Ivan Pavao II. bio je neumoran promicatelj obiteljske krunice, pa je

¹⁰⁷ Isto, br. 13.

¹⁰⁸ Vidi više u: A. Tamarut, *Dom ljubavi i kršćanske radosti*, str. 57.-59.

¹⁰⁹ Ivan Pavao II., *Pismo obiteljima Gratissimam sane*, br. 18.

¹¹⁰ *Familiaris consortio*, br. 61.

čak i skovao naziv za Blaženu Djevicu, “Kraljica obitelji”, koji je pridodao na kraj najpoznatije marijanske litanije. Nakon što je Majka Terezija iz Calcutte imala potresno viđenje Kalvarije, zabilježila je da ju je Marija ohrabrila ovim riječima: „Ne boj se. Nauči ih moliti kronicu – obiteljsku kronicu – i sve će biti dobro.”¹¹¹

Na ovaj način autentična pobožnost prema Mariji, koja se izražava u iskrenoj ljubavi i velikodušnom nasljedovanju nutarnjeg duhovnog stava Blažene Djevice, čini posebno sredstvo za njegovanje zajedništva ljubavi u obitelji i za razvoj bračne i obiteljske duhovnosti. Jer ona koja je Majka Krista i Majka Crkve na poseban je način Majka kršćanskih obitelji, kućnih Crkava.¹¹²

3.4 Svakodnevnica kao *locus theologicus*

Obitelj i sve ono što je čini, roditelji, djeca, zvanje, kuća ili stan, postaju «teološko mjesto» u kojemu Bog upućuje svoj poziv na svetost te u kojemu se taj poziv ostvaruje. Upravo to postaje specifičnost obiteljske duhovnosti - poziv na svetost ostvaruje u osobitim uvjetima bračnoga i obiteljskoga života - onaj svakidašnji, satkan od tisuću malih i velikih “sitnica”, djece, zvanja i zanimanja, kuće, itd. postaje “mjesto”, više teološko, nego sociološko, u kojem Bog upućuje svoj poziv na svetost svim članovima obiteljske zajednice.¹¹³ Pozitivno iskustvo obiteljskog zajedništva pravi je put svakodnevnog posvećenja i mističnog rasta, sredstvo za dublje sjedinjenje s Bogom. Bratski i zajedničarski zahtjevi obiteljskog života prilika su da sve više otvorimo srce, a to omogućuje sve potpuniji susret s Gospodinom.¹¹⁴

Trenuci u kojima se obitelj okuplja pred Bogom predstavljaju liturgiju obitelji. Liturgija obitelji je istinita, plodonosna jedino ako prirodno izrasta iz života obitelji. Temeljni bogoštovni čin obitelji i svakog oblika života jest ljubav jer Boga najviše štujemo ljubavlju, a taj rast u ljubavi potpomaže blagotvorna Božja prisutnost. Punina obiteljskog života jest u tome da sav život bude u odnosu s Bogom.¹¹⁵ Liturgija obitelji može se jednostavno nadovezati, proisteći iz zajedničkog čitanja neke knjige, gledanja nekog filma, slušanja glazbe, pričanja priča, razgovora o životu, događajima u svijetu... Neposrednost tih trenutaka može često biti

¹¹¹ Obitelj koja moli zajedno, ostaje zajedno, dostupno na: <https://www.bitno.net/vjera/obitelj-koja-moli-zajedno-ostaje-zajedno/> (pregledano 3. 9. 2022.)

¹¹² *Familiaris consortio*, br. 61.

¹¹³ Usp. M. Parlov, Neke značajke obiteljske duhovnosti, str. 295.

¹¹⁴ Usp. *Amoris laetitia*, br. 316.

¹¹⁵ Usp. S. Lice, *Obiteljski život*, str. 28.-30.

dragocjeni poticaj za duboku molitvu iz srođenih duša. Iz života koji se zajednički živi izvire molitva kojom se predanije moli, ljubav kojom se zanosnije ljubi, blizina koja se čitavim bićem svakodnevnice sa zahvalnošću čuti.¹¹⁶

Duhovnost obiteljske ljubavi sastoji se od nebrojenih malih, ali stvarnih gesti. U toj raznolikosti darova i susreta koji produbljuju zajedništvo, Bog se nastanjuje. Ta uzajamna predanost združuje božansko i ljudsko jer je ispunjena ljubavlju prema Bogu. Na kraju, bračna duhovnost je duhovnost veze u kojoj stanuje Božja ljubav.¹¹⁷

Tu je i svećenička uloga koju kršćanska obitelj može i treba vršiti u prisnom zajedništvu s cijelom Crkvom, kroz svakodnevnu stvarnost bračnog i obiteljskog života. Na taj je način kršćanska obitelj pozvana posvetiti se i posvetiti crkvenu zajednicu i svijet.¹¹⁸

3.4.1. Kristova prisutnost u obitelji svakodnevici

Evandelist Matej Isusa Krista naziva “Emanuel, Bog s nama” (usp. Mt 1,23). Sveti Ivan Pavao II. to izražava na sljedeći način: “Draga braćo i sestre, supružnici i roditelji, Zaručnik je s vama. Znaete da je on Dobri Pastir i glas mu poznajete. Znaete kamo vas vodi i kako se trsi osigurati vam pašnjake na kojima ćete naći život, i to u izobilju. Znaete kako se suprotstavlja grabežljivim vucima, uvijek spreman iz njihovih ralja istrgnuti svoje ovce, svakog muža i ženu, svakog sina i kćerku, svakog člana vaše obitelji. Znaete da je on spreman položiti svoj život za svoje ovce (usp. Iv 10,11). On vas vodi stazama koje nisu pune prepreka i zamki tolikih suvremenih ideologija; on ponavlja današnjem svijetu cijelu istinu - kao kad se obraćao farizejima ili dok ju je naviještao apostolima koji su je zatim propovijedali svijetu, ptoglašavajući je ljudima svoga doba, Židovima i Greima.”¹¹⁹

Riječi kojima Gospodin Isus obećava svoju prisutnost mogu se na poseban način primijeniti na članove kršćanske obitelji: „Opet vam kažem, ako dvojica od vas na zemlji jednodušno zaištu što mu drago, dat će im Otac moj, koji je na nebesima. Ta gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam i ja među njima (Mt 18,19-20).”¹²⁰ Ako obitelj uspije da u njezinu središtu bude Krist, on će ujediniti i osvijetliti sav njezin život. Kroz trenutke bola i

¹¹⁶ Usp. Isto, str. 35.

¹¹⁷ Usp. *Amoris laetitia*, br. 315.

¹¹⁸ Usp. *Familiaris consortio*, br. 55.

¹¹⁹ Ivan Pavao II., Pismo obiteljima *Gratissimam sane*, br. 18.

¹²⁰ *Familiaris consortio*, br. 59.

probleme prolaziti će u zajedništvu s Gospodinovim križem, a njegova bliskost omogućit će prebroditi i najteže trenutke. U trenucima obiteljskog života ispunjenima tamom i gorčinom, jedinstvo s Isusom u njegovoj napuštenosti može pomoći da se izbjegne rasulo. Obitelj postupno uz milost Duha Svetoga, svoju svetost ostvaruje putem bračnog para, pa i na način da sudjeluju u otajstvu Kristova križa, koji preobražava tegobe i patnje u pružanje ljubavi. S druge strane, trenutke radosti, odmora i slavlja, pa i seksualnost, doživljava se kao sudjelovanje u punom životu njegova uskrsnuća.¹²¹

3.5. Sveta obitelj - uzor kršćanskim obiteljima

Nema savršenog modela obitelji koji bi se trebao slijediti, a još manje da postoji savršena obitelj. No, ipak postoji jedna obitelj koju svaka kršćanska obitelj treba imati pred očima kao svoj uzor, a to je Sveta obitelj. Ona je po mnogočemu posebna i drukčija od bilo koje obitelji, a opet, toliko bliska svakoj obitelji zbog čega upravo nad njom treba promišljati i utjecati joj se u molitvi.

Marija, Josip i Isus živjeli su u svojem selu prividno banalnim životom, poput obitelji bilo kojeg obrtnika. Nisu učinili ništa posebno, ali su sve činili s posebnom ljubavlju: ne samo ljudskom ljubavlju nego nadnaravnom ljubavlju koja ih je u svemu povezivala s Ocem.¹²² Njih troje su se međusobno beskrajno voljeli, a opet su se beskrajno morali odricati jedno drugoga. Josip je bio Marijin muž, a živjeli su djevičanski. Marija je bila Isusova majka, ali ne s Josipom, nego po Duhu Svetom. Isus je pripadao i Josipu i Mariji, a opet njegov otac je onaj na nebu, a ne Josip. Oni su se pak mogli odricati svatko svojih vlastitih planova, jer su ljubili Oca i htjeli da se njegov plan na njima ispuni. Beskrajno su mogli voljeti jedno drugo, a opet biti slobodni jedno od drugog.¹²³ Na taj način Sveta obitelj sačinjava uzor jer živeći odnos s Bogom, prepoznaje svoje vlastito poslanje i vrši ga. Po tome se i prepoznaje istinska kršćanska obitelj da je Božja obitelj, ako osjeća koje je njezino poslanje pred Bogom i ako ga dosljedno živi. Sveta obitelj vrlo dobro je znala da je njihovo poslanje bilo vršiti volju Božju na zemlji, to jest prihvaćati sveti Očev plan i provesti ga kao naum spasenja.¹²⁴

¹²¹ Usp. *Amoris laetitia*, br. 317.

¹²² Usp. Ch. Ponsard, *Vjera u obitelji*, str. 18.

¹²³ Usp. T. Ivančić, *Liječiti brak i obitelj*, str. 63.

¹²⁴ Usp. *Poslanje kršćanskih obitelji*, <https://patrologija.com/poslanje-krscanske-obitelji/> (pregledano 31. 08. 2022.)

Sveta obitelj je priča o "lijepoj ljubavi". Njena povijest počinje Navještenjem. Kao Majka i Djevica, Marija postaje *Majka lijepo ljubavi*. Ta je istina već objavljena u riječima arkanđela Gabrijela, ali će njezino puno značenje postupno postati jasnije i očitije kako Marija bude slijedila svoga Sina na hodočašću vjere. "Majku lijepo ljubavi" prihvatio je onaj koji je, prema izraelskoj tradiciji, već bio njezin zemaljski muž: Josip, iz kuće Davidove. Josip bi imao pravo svoju obećanu nevjestu smatrati svojom ženom i majkom svoje djece. Ali Bog preuzima na sebe intervenirati u ovom bračnom savezu. Josip sluša Božju poruku i čini sve što mu je zapovjedbno (usp. Mt 1,24). Tako, zahvaljujući također Josipu, otajstvo utjelovljenja i, zajedno s njime, otajstvo Svete obitelji, duboko je upisano u bračnu ljubav muža i žene i, na neizravan način, u rodoslovlje svake ljudske obitelji. Ono što će sveti Pavao nazvati "velikim misterijem" našlo je svoj najuzvišeniji izraz u Svetoj obitelji.¹²⁵

Kad govorimo o "lijepoj ljubavi", samim time govorimo o *ljepoti*: ljepoti ljubavi i ljepoti ljudskog bića koje je, snagom Duha Svetoga, sposobno za takvu ljubav. Marija je bila prva koja je ušla u dimenziju "velikog otajstva" i uvela u njega svog muža Josipa. Tako su oni postali prvi primjeri "lijepo ljubavi" koju Crkva neprestano moli za mlade, muževe i žene i obitelji. Mladi, supružnici i same obitelji nikada ne bi trebali prestati moliti za to. Kako ne razmišljati o mnoštvu hodočasnika, starih i mladih, koji posjećuju marijanska svetišta i gledaju u lice Majke Božje, u lica Svete Obitelji, gdje nalaze odraz pune ljepote ljubavi koju Bog dao čovječanstvu?¹²⁶

¹²⁵ Usp. Ivan Pavao II., Pismo obiteljima *Gratissimam sane*, br. 20.

¹²⁶ Usp. Isto.

ZAKLJUČAK

Današnje suvremeno društvo obilježeno je raznim krizama i promjenama, pa tako i promjenama vrednota. Obitelj je pak trajna vrednota koju Crkva neprestano treba čuvati svojim naukom o Božjem naumu za brak i obitelj. Iako se takav govor ponekad čini kao „tvrd govor”, a doimao se takvim još u vrijeme kada je Isus hodao po zemlji, postoje obitelji koje hrabro svjedoče kako je istina o braku i obitelji zaista radosna vijest. Posljednja enciklika koja promišlja o braku i obitelji, *Amoris laetitia* pape Franje, upravo tako želi okarakterizirati život obitelj - kao radost ljubavi. Bez molitve toga nema, teško je ostvarivo. Osuđeno je na nemilost afektivne nezrelosti i egoizma koje rezultiraju brojnim rastavama braka, užasima pobačaja itd.

Treba se zapitati koliko je kršćanskih supružnika svjesno da se u sam njihov odnos smješta Kristova učinkovita prisutnost, pošto je ženidba sakrament kako naučava Katolička Crkva. Nadalje, koliko su svjesni da imaju dužnost u svojoj djeci, preko odgoja vjere, stvarati mjesta za ljubav prema Bogu i tako im graditi temelje njihovog osobnog odnosa s Bogom. Pitanje je i koliko su obitelji uopće svjesne da ih Bog prati u njihovoj svakodnevnicu i da im želi biti bliz. Obitelji koje su svjesne ovoga svjedoče predivnu istinu bračnog i obiteljskog života. Mnogi također tako svjedoče iscjeljujuću snagu zajedničke obiteljske molitve i sve većeg rasta u međusobnoj ljubavi. Obiteljska duhovnost, čije središte je zajednička molitva koju prati pobožnost prema Djevici Mariji i krunici, s vrhuncem u euharistiji, nepresušni je izvor blagoslova koje Bog želi udijeliti svakoj obitelji. Bog silno želi biti član svake obitelji za koju se on s ljubavlju brine. Želi im biti bliz u njihovim radostima i bolima i želi da ih upravo to posvećuje - “obična” ljudska svakodnevnicu koja nije više obična od onog trenutka kada je sam Bog postao čovjekom i postao dionikom svakog ljudskog iskustva, osim grijeha. Svi smo pozvani na svetost, kako naučava Drugi vatikanski sabor, a obitelj ima posebnu milost da se može posvećivati upravo preko svega onoga što tvori jedan obiteljski život i da na taj način posvećuje stvoreni svijet.

Razmišljanja svojeg rada željela bih zaključiti s dva citata koji su posvećeni obiteljima: jednim oca Patricka Peytona (čija misao je bila jedna od velikih vodilja za nastanak ovog rada) i jednim Majke Terezije:

“Što možeš napraviti da bi spasio svijet? Idi kući i voli svoju obitelj.” - Majka Terezija.

“ Obitelj koja moli zajedno, ostaje zajedno.” otac Patrick Peyton.

BIBLIOGRAFIJA

A) Izvori:

Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016.

Hrvatska biskupska konferencija, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.

Drugi vatikanski koncil, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.

Enciklopedijski teološki rječnik, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

Franjo, *Apostolska pobudnica Amoris laetitia* (19.3.2016.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017.

Katekizam Katoličke Crkve, Hrvatska biskupska konferencija - Glas Koncila, Zagreb, 2016.

Ivan Pavao II., *Apostolska pobudnica Obiteljska zajednica - Familiaris consortio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

Ivan Pavao II., *Pismo obiteljima Gratissimam sane*, IKA, Zagreb, 1994.

Pavao VI., *Enciklika Humanae Vitae*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

B) Knjige:

Benke, Christoph, *Mala povijest kršćanske duhovnosti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2012.

Bezić, Živan, *Kršćansko savršenstvo*, Crkva na kamenu, Mostar, 2005.

Čondić, Alojzije, *Obitelji, gdje si?*, Crkva u svijetu, Split, 2018.

Isaacs, David, *Izgrađivanje karaktera*, Verbum, Split, 2012.

Ivančić, Tomislav, *Liječiti brak i obitelj*, Teovizija, Zagreb, 2002.

Lice, Stjepan, *Obiteljski život*, Salesiana, Zagreb, 2009.

Ponsard, Christine, *Vjera u obitelji*, Verbum, Split, 2016.

Tamarut, Anton, *Dom ljubavi i kršćanske radosti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2017.

C) Članci:

Fridl, Stjepan, Obiteljska molitva - uvođenje u osobnu molitvu, u: *Obnovljeni život*, 39 (1984) 6, str. 485-494.

Garmaz, Jadranka, Kako osnažiti obitelj, u: *Služba Božja*, 58 (2018) 3, str. 371–376.

Ivančić, Karla - Mijatović, Jasna - Garmaz, Jadranka, Euharistija i obitelj u svjetlu kateheze, u: *Služba Božja*, 52 (2012.) 2, str. 210-238.

Lozančić Jurčević, Anka, Redefining the educational role of the family, u: *Croatian Journal of Education*, 13 (2011) 4, str. 122-150.

Parlov, Mladen, Neke značajke obiteljske duhovnosti, u: *Služba Božja*, 54 (2014.) 3/4, str. 293-306

Petrov, Emanuel - Markulin, Šimun, Transcedentalno iskustvo skrbi za samog sebe u kontekstu pandemije COVID-a 19, u: *Crkva u svijetu*, 56 (2021.) 3, str. 507-526.

Mladen Parlov, Suvremena obitelj pred izazovima, u: *Služba Božja*, 58 (2018.) 3, str. 377–383.

Prkačin, Roko, Teologija duhovnog života, u: *Obnovljeni život*, 60 (2005.) 2, str. 195 -214.

Smoljo-Dobrovoljski, Sanda, Skrb za svoju ranjivost i otpornost u vrijeme pandemije COVID-19, u: *Crkva u svijetu*, 56 (2021.) 3, str. 455 -471

Štengl, Ivan, Sistemski pristup u dušobrižništvu braka i obitelji u krizi, u: *Bogoslovka smotra*, 85 (2015.) 3, str. 701–726.

Vukasović, Ante, Suvremeni razvitak i odgojna kriza, u: *Politička misao*, 26 (1989.) 2, str. 118-133.

D) Web mjesta:

Patrologija.com, Poslanje kršćanske obitelji (objavljeno 28. 12. 2017.), <https://patrologija.com/poslanje-krscanske-obitelji/> (pristup: 31.08.2022.)

Obitelj koja moli zajedno, ostaje zajedno (objavljeno: 23. 10. 2014.) ,<https://www.bitno.net/vjera/obitelj-koja-moli-zajedno-ostaje-zajedno/> (pristup: 3. 9. 2022.)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Petra Seretinek, kao pristupnik za stjecanje zvanja *sveučilišne prvostupnice katehetike*, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo moga vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, _____

Potpis

FAMILY SPIRITUALITY

Summary

Family is the primary community of persons and the basic unit of society. Its foundation is the intimate union of a man and a woman, such as that inscribed in human nature. and created in the image of the triune God. It is the first school of love, faith, integral human development, socialization... Immersed in the historical context of human existence, it is subject to change. Today's society is largely characterized by various crises, and they greatly affect the family, because the relationship between family and society is mutually influential. This paper has for its main point is to show how the theological discourse on marriage and family, which may seem like a utopian and unattainable ideal, is difficult to achieve, if not impossible, without that constitutive element of the Christian family, which is spirituality. Family spirituality, which is immersed in family reality and everyday life, is not unfamiliar with the difficulties of family life because it touches everything that is authentically human. Through Christ's redemptive intervention, the family is redeemed and sanctified, secured by God's auxiliary intervention and his presence in their mutual relations and everyday life. God is constantly interceding for every family to come as close as possible to his plan, which the Church is called to proclaim tirelessly, and Christian families to bear witness to. In such families lies the foundation of a better and healthier future.

Key words: *family, theology of marriage and family, home Church, society, society crisis, spirituality, family spirituality*